

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความพึงพอใจของ

นักท่องเที่ยว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

3. เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

สรุปผลการวิจัยเชิงบูรณาการ

ส่วนที่ 1 บริบทของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ในปัจจุบัน

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

1.1) สถานที่ตั้งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เป็นพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก เป็นผืนป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เส้นทางเข้าสู่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน การพัฒนาปรับปรุงเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวและติดตั้งป้ายคำเตือนให้ระวังสัตว์ป่าข้ามถนน และให้ระวังสัตว์บนถนน ในส่วนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา มีหน้าที่ในการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการส่งเสริม และสนับสนุนทางด้านการท่องเที่ยวอยู่แล้ว เพราะการท่องเที่ยวถือเป็นการสร้างรายได้เข้าจังหวัด ทำให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนช่วยสนับสนุนทางด้านถนนเชื่อมต่อเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว และนอกจากนี้ยังมีการปรับภูมิทัศน์เส้นทางต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวที่มีความแม่นยำ และชัดเจน รวมถึงการกระะยะทางในการติดตั้งป้ายบอกเส้นทางเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การเดินทางของนักท่องเที่ยว ในส่วนของค่าธรรมเนียมในการเข้าชมทางกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ก็มีการกำหนดราคาอัตราค่าผ่านทาง และค่าบริการที่เป็นมาตรฐาน และเป็นธรรมให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ

1.2) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ถือเป็นมรดกล้ำค่า ซึ่งมีความงดงามตามธรรมชาติ นอกจากพืชพรรณหายากนานาชนิด และสัตว์ป่า เนื่องจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และสัตว์ป่า ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว เนื่องจากมีความโดดเด่นในด้านการพบเห็นสัตว์ป่าตามธรรมชาติได้ง่าย สัตว์ป่าที่สามารถพบเห็นได้ในป่าลึกเท่านั้น จากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าแห่งนี้ ทำให้เป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาวิจัย และค้นคว้าเพื่อการเรียนรู้ ในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

1. แผน / นโยบาย การบริหารจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2554 - 2556

วิสัยทัศน์

เมืองสายน้ำแห่งชีวิต ศูนย์กลางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมแห่งภาคตะวันออก เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และการเรียนรู้ด้านการเกษตร และเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

1. ค้นหา สร้าง พัฒนา และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
2. ส่งเสริมผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
3. ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ที่เป็นของฝาก และของที่ระลึกของนักท่องเที่ยว
4. สร้าง พัฒนา และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว และสร้างระบบความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
5. พัฒนาศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยว
6. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ และการตลาดการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แม่น้ำลำคลอง เกษตร ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาอย่างมีศักยภาพสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้
2. เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และชุมชน
3. เพื่อให้มีศูนย์กลางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเทศเพื่อนบ้าน

4. เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสาร และเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านการท่องเที่ยว
5. เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัด
6. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนให้มีบริการที่ได้มาตรฐาน และมีจิตสำนึกในการให้บริการนักท่องเที่ยว
7. เพื่อให้มีเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด

3. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยวิธีการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ทางด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strength : S)

1. ท่าเลที่ตั้งเอื้อประโยชน์ทุกด้านคมนาคมสะดวก
2. มีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน
3. มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลากหลาย เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดท้ายของภาคตะวันออก
4. มีแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตร และแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจ
5. องค์กรปกครองท้องถิ่นเข้มแข็ง และให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
6. มีสายน้ำบางปะกง และคูคลอง เป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญา เป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของชุมชน และวัฒนธรรมริมฝั่งน้ำ
7. เป็นแหล่งกำเนิด และผลิตพืชผลทางการเกษตรที่มีคุณภาพเป็นที่รู้จักในตลาดโลก เช่น มะม่วง ข้าวหอมมะลิ
8. นักท่องเที่ยวสามารถมาท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล

จุดอ่อน (Weakness : W)

1. ขาดการบูรณาการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง
2. ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย / ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรม
3. บุคลากรในระบบการท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

4. ผู้ประกอบการร้านค้าร้านอาหารในสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งขาดจิตสำนึกการให้บริการที่ดีแก่นักท่องเที่ยว

5. มีศูนย์บริการข้อมูลและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดน้อย

6. ขาดมาตรการที่เข้มงวดและการจัดวางผังเมืองด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม

7. กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

8. ขาดมัคคุเทศก์ที่มีความรู้เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ ศิลปวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยว

9. แม่น้ำ คูคลอง แหล่งน้ำธรรมชาติ ขาดการดูแลรักษา มีการปล่อยน้ำเสียทิ้งขยะ ลงแม่น้ำลำคลอง และมีผักตบชวาหนาแน่น รวมทั้งมีการแย่งกันใช้ทรัพยากรน้ำ

10. แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และประวัติศาสตร์ขาดแหล่งแสดงข้อมูลที่เล่าเรื่องราวความเป็นมา การบำรุงรักษา การปฏิบัตินี้ให้สวยงามและขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ศูนย์ประสานงานหรือบริการข้อมูล ป้ายข้อมูล ป้ายบอกทาง

โอกาส (Opportunity : O)

1. การเริ่มฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก และสถานการณ์ทางการเมืองมีแนวโน้มดีขึ้น

2. กระแสของโลกที่ตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อม จากภาวะโลกร้อน

3. อัตราส่วนประชากรที่มีผู้สูงอายุมากขึ้น ต้องการการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนเก่าแก่ โบราณสถาน ศาสนสถาน การเดินทางไม่ไกลมากนัก การคมนาคมสะดวก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ

4. นโยบายรัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวของประเทศ เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด

5. ค่านิยมของนักท่องเที่ยวเริ่มสนใจแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม แสวงหาความรู้ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว

6. การคมนาคมสะดวก และมีเส้นทางที่เชื่อมต่อหลายจังหวัดรวมทั้งเป็นเส้นทางที่สามารถใช้เดินทางไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นประตูสู่อินโดจีน

อุปสรรค (Threat : T)

1. ปัญหาสภาวะเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก

2. ความไม่สงบทางการเมือง การจลาจล โรคระบาดในพืช คน สัตว์ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว
3. ความไม่ชัดเจนและความต่อเนื่องของนโยบายด้านการท่องเที่ยว
4. การแข่งขันทางการตลาดท่องเที่ยวสูงขึ้นทั้งภายใน และระหว่างประเทศ
5. ตั้งอยู่ใกล้จังหวัดซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น พัทยา การค้าชายแดน และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นจุดหมายปลายทางในการพักผ่อน ทำให้จังหวัดจะเชิงเทราเป็นเพียงทางผ่าน
6. การขยายตัวของชุมชนเมือง และภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว และขาดการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม
7. ข้อระเบียบ กฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สอดคล้องกัน เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

1) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1) ศักยภาพด้านพื้นที่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ซึ่งเป็นพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า และเป็นพื้นที่แห่งเดียวที่สามารถพบเห็นสัตว์ป่าได้ในบริเวณพื้นที่ต่ำกว่า 200 เมตร ทำให้เกิดเป็นสังคมแห่งชีวิต ที่เป็นที่อยู่อาศัยของทั้งสัตว์ป่า และชาวบ้านในพื้นที่ ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนนั้น มีความโดดเด่นของพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่านานาชนิดเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวสามารถพบสัตว์ป่าได้บริเวณไหล่ถนนเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีความโดดเด่นมากที่สุดของพื้นที่แห่งนี้ และได้สัมผัสกับบรรยากาศที่ยังคงมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก

เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก ดังนั้นพื้นที่ป่าแห่งนี้อยู่คู่กับ 5 จังหวัดมาช้านาน จึงมีประวัติศาสตร์ที่สำคัญเกิดขึ้นมากมายในพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญ ถึงแม้ว่าจะเป็นวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น และยึดถือปฏิบัติกันมาในชุมชนกันอย่างยาวนาน ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ และรักษาให้คงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นสืบไป และสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มีความสนใจในการเรียนรู้ในวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว

ในปัจจุบันนี้ได้มีการเปิดพื้นที่ ให้เป็นแหล่งค้นคว้า และปฏิบัติการสำหรับนักเรียน นักศึกษา นักวิจัย นักวิชาการ ประชาชน และผู้ที่สนใจแสวงหาความรู้ได้เข้าไปศึกษา จึงต้องมีการเตรียมการในส่วนของผู้ที่พิทักษ์ป่า เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าให้กับนักท่องเที่ยวด้วย ก็จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีคุณค่า และสามารถสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจได้ จนเกิดความต้องการกลับมาเที่ยวซ้ำอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้พื้นที่ป่าแห่งนี้ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่า ในอนาคตควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ ได้เข้ามาจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งจากความสมบูรณ์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนนั้น ควรมีการบริหารจัดการศักยภาพด้านพื้นที่ ให้มีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าให้คงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนถือเป็นพื้นที่ป่าลุ่มต่ำผืนใหญ่ ใกล้กรุงเทพฯ ที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน จัดว่าเป็นมรดกที่ล้ำค่าทางธรรมชาติ และมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์

1.2) ศักยภาพด้านบริหารจัดการ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษาความเรียบร้อย และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ในส่วนบริเวณโซนท่องเที่ยวนั้นมีจุดพักรับประทานอาหารและสิ่งขยะที่ถูกสุขลักษณะไว้บริการนักท่องเที่ยว มีห้องประชุมสัมมนาที่ได้มาตรฐาน มีการจัดนิทรรศการพันธุ์สัตว์ป่าที่สามารถพบได้ นอกจากนี้พื้นที่ป่าอนุรักษ์แห่งนี้ ยังมีการควบคุมไฟป่าด้วยการทำแนวกันไฟ และมีการติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ป่า ควรมีป้ายเขตห้ามเข้าในพื้นที่หวงห้ามเพื่อไม่เป็นการไปรบกวนสัตว์ป่าตามธรรมชาติ รวมทั้งเป็นการป้องกันอันตรายที่เกิดจากสัตว์ป่าให้กับนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดเตรียมก่อสร้างที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายหลัก เมื่อทางพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนได้เปิดพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งเพื่อทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และควรมีการจัดฝึกอบรมให้กับประชาชนในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

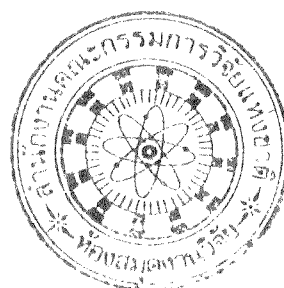
1.3) ศักยภาพด้านกิจกรรม และกระบวนการ

มีการให้การศึกษ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ มีการจัดฝึกอบรมให้แก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ในการปลูกจิตสำนึกให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ทางพื้นที่ป่ายังมีการจัดกิจกรรมการเดินทาง ธรรมชาติ และควรมีการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ไปตามสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา และจัดการอบรมเจ้าหน้าที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ได้แก่ เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า และเจ้าพนักงานป่าไม้ เป็นต้น และมีการให้การอบรมกับนักท่องเที่ยวในการฝึกอบรมปฏิบัติการนั้น ทางหัวหน้าเขตฯ ต้องมีการชักนำจูงใจ และวางมาตรการเพื่อควบคุมให้เจ้าหน้าที่ทุกคนเข้าอบรมในโครงการที่จัดขึ้นด้วยความพร้อมเพรียงกันในทุกหลักสูตร เพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้าไปท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมหาความรู้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และควรมีการขอความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น และผู้ประกอบการต่างๆ ไม่ให้เอาวัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว โดยมีการวางแผนร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำท้องถิ่น ในการร่วมกันบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าวประสบความสำเร็จ

การจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน นั้น ทางพื้นที่ได้เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับนักท่องเที่ยวเท่านั้น จะไม่มีกิจกรรมที่มีเสียงดังอีกทีก็อันจะเป็นการสร้างควมรบกวนกับสัตว์ป่าเด็ดขาด ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของทาง การท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ควรมีการจัดโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นมาโดยเฉพาะให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึก และเป็นการเรียนรู้วิถีการอนุรักษ์อย่างถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการป้องกันรูปแบบกิจกรรมที่จะทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมอีกทางหนึ่ง

1.4) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม

มีการจัดการเสวนาระหว่างกลุ่มชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่อนุรักษ์ โดยมีการจัดเจ้าหน้าที่ไปให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าร่วมกับวิทยุชุมชน โดยมีการจัดอบรมประชาชนให้ความรู้ในด้านการท่องเที่ยว (ประชาชนในพื้นที่) มีจัดเครือข่ายสายด่วนในชุมชนเพื่อแจ้งข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า มีการวางแผนร่วมกันกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันในการช่วยกันเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างถูกวิธี

นอกจากนี้ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ กำกับดูแล และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในหลักสูตรฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และระบบนิเวศ จากการท่องเที่ยวอยู่เสมอ เพราะหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่สามารถที่จะกำกับดูแล และพัฒนาการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนในการประสานงานกัน

2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ด้านความพึงพอใจที่มีต่อศักยภาพการบริหารจัดการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่มีต่อศักยภาพการบริหารจัดการโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยเห็นด้วยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านพื้นที่ ($\bar{X} = 3.85$) รองลงมาด้านกิจกรรมและกระบวนการ ($\bar{X} = 3.80$) ด้านบริหารจัดการ ($\bar{X} = 3.75$) และน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านพื้นที่ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) ได้แก่ สภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ เช่น ความหนาแน่นและขนาดพันธุ์ไม้ในพื้นที่ ($\bar{X} = 4.29$) ด้านบริหารจัดการ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) ได้แก่ ความสามารถในการป้องกัน ดูแลรักษาสภาพธรรมชาติของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ($\bar{X} = 4.02$) ด้านกิจกรรม และกระบวนการ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) ได้แก่ การจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แก่กลุ่มนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.96$) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ราษฎรท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการให้บริการ ด้านการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภายใต้กฎระเบียบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ($\bar{X} = 3.58$)

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ศักยภาพเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าแนวกันชนเพื่อการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน อาจต้องอาศัยการบริหารจัดการแนวใหม่ที่เน้นการประสานความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินบทบาทตามภารกิจของหน่วยงานของตน แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมา พบว่าการบริหารจัดการของส่วนราชการเป็นลักษณะการบริหารจัดการแบบแยกส่วน ต่างหน่วยงานต่างดำเนินภารกิจ โดยไม่มีการประสานแผนงานหรือการประสานเชิงพื้นที่อย่างเด่นชัด ผลที่ตามมาคือ การไม่สามารถกำหนดทิศทางของการพัฒนาพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพได้ โดยจะพบว่าในพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์หลาย ๆ พื้นที่มีการบุกรุก และใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมของชุมชนโดยขาดหลักการอนุรักษ์ที่เหมาะสม สิ่งที่ปรากฏเห็นชัดเจนที่สุดคือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรดิน ทรัพยากรแหล่งน้ำ และทรัพยากรป่าไม้/สัตว์ป่า ซึ่งเป็นทรัพยากรพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์ การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Approach) นับเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยเน้นการกำหนดพื้นที่เป้าหมายหลักของการพัฒนา และมองมิติของการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นการจัดการใน ระบบลุ่มน้ำ (Watershed Management) นั่นเอง แต่ก็ควรได้พิจารณาองค์ประกอบของการบริหารจัดการในมิติอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วยโดยเฉพาะการกำหนดบทบาท และภารกิจของหน่วยงานระดับปฏิบัติในพื้นที่เป้าหมายที่ชัดเจน และไม่ซ้อนทับบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน ในทางกลับกันแต่ละหน่วยงานต้องมีบทบาทในการเสริมการดำเนินงานซึ่งกันและกัน และประการสุดท้ายการบริหารจัดการจะประสบความสำเร็จไม่ได้หากขาดแนวร่วมของประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้หน่วยงานผู้พัฒนาพื้นที่ควรมองบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในฐานะที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ควบคู่กับบทบาทที่ชุมชนท้องถิ่นควรจะทำตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหลักการบริหารจัดการแบบ พื้นที่-หน้าที่-การมีส่วนร่วม (Area-Function-Participation; AFP) สำหรับการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ป่าแนวกันชนเพื่อการอนุรักษ์นั้น อย่างน้อยควรประกอบด้วยกรอบยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ดังนี้

1. การกำหนดเป้าประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่ให้ชัดเจน เนื่องจากสถานภาพของพื้นที่แต่ละแห่งมีศักยภาพการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ให้พิจารณารูปแบบของการใช้ที่ดินว่าเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์ (Conservation Area) หรือเพื่อการใช้ประโยชน์ (Utilization Area)

2. การพิจารณาถึงข้อกำหนดหรือเงื่อนไขทางด้านกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากพื้นที่แนวกันชนบางแห่ง มีเงื่อนไขทางด้านกฎหมายครอบคลุมอยู่หลายตัวบทกฎหมาย เช่น พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พรบ.อุทยานแห่งชาติ หรือ พรบ.อื่นๆที่เกี่ยวข้อง การพิจารณาลักษณะของตัวบทกฎหมายจะช่วยให้สามารถกำหนดเป้าประสงค์ในการจัดการพื้นที่ได้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

3. การประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและการเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทำให้ อบต.มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนด้วย ทั้งนี้การดำเนินการใด ๆ ต้องเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า อบต.ย่อมมีสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาครัฐ

4. การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งระบบชุมชน โดยการเข้าไปดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์กับองค์กรชุมชนอย่างต่อเนื่อง การประสานความร่วมมือกับแกนนำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน เพื่อเป็นการสร้างแนวร่วมและสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

5. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อการดำเนินงานในระดับพื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้นแล้วให้มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้แนวทางในการเสริมสร้างบทบาทของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมตามศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน รวมถึงการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มด้านการอนุรักษ์ฯ

6. การกำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน โดยการดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนท้องถิ่นมาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนงานและการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนอย่างมีดุลยภาพและไม่กระทบต่อระบบนิเวศ

7. การแก้ไขข้อขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน หากพบว่าบุคคลในชุมชนมีความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เพื่อเป็นกติกาที่ทุกคนในชุมชนต้องยึดถือร่วมกัน การประสานความขัดแย้งต้องใช้แนวทาง Win-Win Approach หนึ่ง ในกระบวนการประสานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่นั้น ค่อนข้างเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ในชุมชน บางสถานการณ์ยังเกี่ยวข้องกับบุคคล

จากภายนอกพื้นที่ด้วย ดังนั้นในกระบวนการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงควรมีการนำเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการตัดสินใจการใช้ประโยชน์เครื่องมือที่จะนำมาใช้ดังกล่าวต้องสามารถจัดการกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเพื่อวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดีและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย และ ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System; GIS) นับว่าเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบของข้อมูลเชิงแผนที่บนมาตราส่วนเดียวกัน ซึ่งสามารถนำข้อมูลเชิงแผนที่มาซ้อนทับ (Overlay) กันเพื่อวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติฯ ในเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. การกำหนดการฟื้นฟูและบำรุงรักษาทรัพยากรของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติเมื่อมีการใช้ประโยชน์ไปช่วงเวลานึง ควรมีการตรวจสภาพของทรัพยากรและมีการฟื้นฟูตามช่วงเวลาที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรควรเน้นการใช้ส่วนที่เพิ่มพูน และเก็บปริมาณสำรองไว้เป็นทรัพยากรต้นทุนของชุมชนต่อไป

9. การใช้แนวทางการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักการบริหารที่โปร่งใส ยุติธรรมและสามารถตรวจสอบการบริหารจัดการได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารขององค์กรควรบริหารจัดการเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และเป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่ค้นพบในการศึกษาตามการค้นคว้า ดังรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 บริบทปัจจุบันของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

1.1) สถานที่ตั้งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

จากผลการวิจัยพบว่า สถานที่ตั้งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ตั้งอยู่ในพื้นที่รอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก อันได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดชลบุรี พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เป็นผืนป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ผืนสุดท้ายที่ยังเหลืออยู่ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ยากต่อการลอกเลียนแบบ ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ผืนป่าแห่งนี้ไว้ให้นานที่สุด จะเห็นได้ว่าผืนป่าแห่งนี้นอกจากเป็นพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออกแล้ว ยังถูกโอบล้อมไปด้วย อุทยานแห่งชาติต่าง ๆ พื้นที่ป่าสงวน และ

หน่วยอนุรักษ์พื้นที่ป่า ซึ่งนับว่ามีอาณาเขตที่ดีในการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างครบวงจร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป นวลเจริญ (2548) ที่ศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทางบกของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติทางบกของจังหวัดเป้าหมาย มีศักยภาพในทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางบกสูงสุด มีระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวที่แปลก มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ในส่วนของการเกิดรายได้จากการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยเป็นการสร้างอาชีพให้กับประชาชน และช่วยกันสนับสนุนทางการการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ

1.2) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

จากผลการวิจัยพบว่าพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ถือเป็นมรดกล้ำค่า ซึ่งมีความงดงามตามธรรมชาติ นอกจากพืชพรรณหายากนานาชนิด และสัตว์ป่าแล้ว ยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของพื้นที่ภาคตะวันออกที่สำคัญ ซึ่งมีน้ำตกที่ไหลตลอดปี คือน้ำตกบ่อทอง อยู่ที่หน่วยพิทักษ์ป่าบ่อทอง ส่วนน้ำตกเขาตะกรับ และน้ำตกอ่างผักหนาม ซึ่งอยู่ที่หน่วยพิทักษ์ป่าเขาตะกรับ หน่วยพิทักษ์ป่าเขาใหญ่ แม้จะไม่มีน้ำในฤดูแล้ง แต่เมื่อเข้าฤดูฝนจะมีน้ำตกไหลสวยงามมาก เป็นแหล่งพักผ่อนที่นิยมของชาวบ้านในถิ่น เนื่องจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และสัตว์ป่า ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน มีความโดดเด่นในด้านการพบเห็นสัตว์ป่าตามธรรมชาติได้ง่าย สัตว์ป่าที่สามารถพบเห็นที่พื้นที่ป่าแห่งนี้ ได้แก่ ช้างป่า วัวแดง กวาง ฝั่เสือ และไก่ฟ้าพญาลอ เป็นต้น ซึ่งสัตว์ป่าบางชนิดสามารถพบเห็นได้ในป่าลึกเท่านั้น แต่ในพื้นที่ป่าแห่งนี้สามารถพบเห็นได้ตามไหล่ถนน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวด้วยความสวยงามของธรรมชาติ สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

2) แผน / นโยบาย การบริหารจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.1) แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2554 - 2556

วิสัยทัศน์

เมืองสายน้ำแห่งชีวิต ศูนย์กลางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมแห่งภาคตะวันออก เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และการเรียนรู้ด้านการเกษตร และเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

1. ค้นหา สร้าง พัฒนา และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
2. ส่งเสริมผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
3. ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ที่เป็นของฝาก และของที่ระลึกของนักท่องเที่ยว
4. สร้าง พัฒนา และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว และสร้างระบบความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
5. พัฒนาศูนย์กลางการท่องเที่ยว
6. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ และการตลาดการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แม่น้ำลำคลอง เกษตร ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาอย่างมีศักยภาพสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้
2. เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และชุมชน
3. เพื่อให้มีศูนย์กลางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเทศเพื่อนบ้าน
4. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารและเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านการท่องเที่ยว
5. เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัด
6. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศูนย์กลางการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนให้มีบริการที่ได้มาตรฐาน และมีจิตสำนึกในการให้บริการนักท่องเที่ยว
7. เพื่อให้มีเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด

จากผลการวิจัยพบว่า จังหวัดฉะเชิงเทราได้มีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวตลอดจนต้องให้

ความสำคัญในการเป็นเจ้าของที่ดินที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวท้องถิ่น : เข้มทิศกำหนดทิศทางและควบคุมการพัฒนากองท่องเที่ยว เส้นทางสู่การเป็นเจ้าของที่ดินที่ดีให้กับผู้มาเยือน ของเท็ดชาย ช่วยบำรุง (2552) กล่าวว่า การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวท้องถิ่น ต้องเน้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของที่ดินที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ในการกำหนดนโยบายทางการท่องเที่ยว ต้องให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจสูงสุดและกลับมาเที่ยวซ้ำ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Petrick & Backmar (2002) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว กล่าวว่า ปัจจัยต่าง ๆ ทางกรท่องเที่ยวจะมีผลในการเดินทางกลับมาท่องเที่ยว และปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ การสร้างแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว และจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว ก็มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว เนื่องจากผู้ทำการวิจัยมีความคิดเห็นว่า จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้มีการวางแผนนโยบายด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ดังนั้น นโยบายทางการท่องเที่ยวที่ได้วางแผนไว้นั้น จึงมีแนวทางในการที่จะมุ่งตอบสนองความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทรา และมุ่งที่จะสร้างความประทับใจ มอบประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่มีความแปลกใหม่ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่โดดเด่น ให้กับนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ และมีความต้องการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นสิ่งที่จังหวัดฉะเชิงเทราให้ความสำคัญและนำมาบรรจุไว้ในนโยบายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทราให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ด้านรายได้ และเศรษฐกิจให้กับคนในจังหวัดฉะเชิงเทรา จากการท่องเที่ยวสูงสุด

3) การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

จากผลการวิจัยพบว่า นโยบายการท่องเที่ยวควรมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาในทุกรูปแบบที่มีอยู่ เพื่อจะทำให้การพัฒนากองท่องเที่ยวทั้งระบบเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวของกรท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อจะได้เป็นการพัฒนากองท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทราและของประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และนโยบายการท่องเที่ยวควรมีความชัดเจนและมีความหลากหลายในการส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในทุกรูปแบบที่ตรงตามความต้องการและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวและเป็นนโยบายที่เอื้อต่อการทำการตลาดทางการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการภาคเอกชน ตลอดจนมีความเหมาะสมและเห็นผลการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน และเกิดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการนโยบายการบริหารจัดการท่องเที่ยว ของศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและแก้ไขปัญหาความ

ยากจนแห่งเอเชีย (2549) กล่าวว่า การจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องมีการพัฒนา นโยบายการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และสามารถเป็นแนวทางในการ ดำเนินงานแก่ทุกฝ่ายตลอดจนระบุนโยบายความรับผิดชอบต่อในแต่ละส่วนและอำนาจหน้าที่การนำนโยบาย ไปปฏิบัติ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่า เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป สถานที่ท่องเที่ยวบาง แห่งอาจเกิดความเสื่อมโทรม ควรมีนโยบายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ และกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกครั้ง และควรมีการพัฒนาปรับปรุง นโยบายเป็นประจำอย่างน้อยปีละครั้ง ให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงาน นิพนธ์ของ ชนิษฐา ดวงชื่น (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใน บริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเกาะสีชัง ตำบลท่าเทววงษ์ อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี พบว่า ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสีชัง เทศบาลจะมีการทำ ประชาคมหมู่บ้านกับประชาชนเป็นประจำทุกปี เพื่อบันทึกลงในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากผู้ทำการวิจัยมีความคิดเห็นว่า นโยบายทางการท่องเที่ยวนั้น ควรมีการระดมความคิดเห็นของผู้แทนจากทุกภาคส่วน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนแนวความคิด ซึ่งกันและกัน ทำให้ได้มุมมองทางการท่องเที่ยวในหลากหลายมุมมองเพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวนโยบายทางการท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อันจะนำมา ซึ่งแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดจะเชิงเทราให้ประสบความสำเร็จ และเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงทางการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

1) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1) ศักยภาพด้านพื้นที่

จากผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สภาพ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ เช่น ความหนาแน่นและขนาดพันธุ์ไม้ในพื้นที่ ความงดงามของ ทิวทัศน์ธรรมชาติ และลักษณะภูมิประเทศ ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารจัดการเหล่านี้เป็นตัวแปรที่ เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ได้รับความนิยม โดยด้านพื้นที่ และด้านกิจกรรมและ กระบวนการ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด ที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว เพราะ สามารถอธิบายและดึงดูดความแปรปรวนของข้อมูลได้มากที่สุด ซึ่งแนวคิดองค์ประกอบของแหล่ง ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่ง

แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็น สถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติ เทศกาลต่าง ๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่น่าสนใจ โดยทั่วไป แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิฐริน ไล่พันธุ์ (2544) ที่ศึกษาเรื่องศักยภาพ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย มีศักยภาพด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสูงเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษามีศักยภาพปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำ และนำข้อมูลจากการศึกษาระดับศักยภาพมาเสนอแนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 ด้าน คือ ด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ และด้านการส่งเสริมการลงทุน

1.2) ศักยภาพด้านบริหารจัดการ

จากผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ความสามารถในการป้องกัน ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน รองลงมา ได้แก่ ความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เช่น วิทยุสื่อสาร พาหนะที่ใช้ในการเดินทางเข้าป่า เป็นต้น การจัดให้มีเจ้าหน้าที่สื่อความหมายที่พร้อมจะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ปัจจัยเหล่านี้ทำให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในความปลอดภัย และเป็นการจูงใจกับผู้ที่ชอบทำกิจกรรมเหล่านี้เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรณา วงษ์วานิช (2546) ว่าการท่องเที่ยวแบบผจญภัย เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมสูงในหมู่นักท่องเที่ยว เป็นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะอย่าง เมื่อเข้าไปท่องเที่ยวแล้วจะได้รับความตื่นเต้น ทำทาย และให้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นำชัย ทนุผล และคณะ (2543) ที่ได้กล่าวถึง ศักยภาพของหน่วยงานในชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ว่าศักยภาพของการบริหารจัดการ จะพิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบัน โดยการจัดการที่อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีมากน้อยแค่ไหน การพิจารณาการจัดการนี้จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ศักยภาพการบริหารจัดการประกอบด้วย มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

เป็นการจัดการที่สำคัญจะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันสร้างความตระหนัก และจิตสำนึกที่ถูกต้อง แก่นักท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากรูปแบบ การจัดสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษา มีการบริหารจัดการป้องกัน และรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว มีมาตรการป้องกัน และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากร พิจารณาจากการรักษา และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรฐานการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน มีการนำรายได้มาใช้ในการทำนุบำรุงรักษาแหล่งทรัพยากรมากน้อยแค่ไหน มีความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สิน มีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว มีการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน มีองค์การในการบริหารจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมของชุมชน วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม ว่าชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยว และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องจัดการอย่างเป็นระบบ โดยจัดทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของพื้นที่โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อม จัดการด้านการตลาดอย่างยั่งยืน โดยให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม และรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรท่องเที่ยว และบริหารจัดการด้านการบริการ เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

1.3) ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ

จากผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แก่กลุ่มนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และนักท่องเที่ยว รองลงมา มีการจัดกิจกรรมที่เอื้อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ประสบการณ์ที่ดี ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการให้ความรู้ด้านระบบนิเวศและธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว เป็นการบ่งบอกว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวนี้ มีความต้องการทำกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในแหล่งธรรมชาติควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nirari Cardenas-Torres, Roberto Enriquez-Andrade และ Natalie Rodriguez-Dowdell (2007) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในบาเฮียเดอลอส ประเทศเม็กซิโก พบว่า ได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมาจัดเป็นกิจกรรมการ

ท่องเที่ยว รวมถึงเช่น การสังเกตและกิจกรรมการว่ายน้ำกับปลาฉลาม ปลาวาฬ การทำกิจกรรมร่วมกับปลาฉลาม เป็นต้น ซึ่งส่วนนี้เองจะมีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับทรัพยากรธรรมชาติ

1.4) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม

จากผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ราษฎรท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการให้บริการ ด้านการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภายใต้กฎระเบียบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นร่วมกันอย่างเท่าเทียม การเปิดโอกาสให้เอกชนประกอบการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภายใต้กฎระเบียบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญต่อความแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

1. ในเรื่องของปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ควรมุ่งเน้นและสนับสนุนนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 26-35 ปี ระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีรายได้ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาทต่อเดือน มีอาชีพพนักงานบริษัท / รับจ้าง และมีตำแหน่งงานในระดับพนักงาน ได้เข้ามาฝึกอบรมในการแสดงความคิดเห็นต่อศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

2. ในเรื่องของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาเป็นครั้งแรก และเดินทางมาเป็นหมู่คณะมากกว่า 15 คน ทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ควรมีการอำนวยความสะดวกในด้านของสถานที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่จะเดินทางมาเป็นหมู่คณะ

3. ในด้านแหล่งสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะทราบข่าวสารจากเพื่อน / ญาติ / คนรู้จัก เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นควรจะมีการทำตลาดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแบบการตลาดปากต่อปากในทางที่ดี หรือการทำการตลาดแบบ Viral Marketing และมีความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ซึ่งถ้าสามารถทำได้ก็

ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนได้ไม่ยาก

4. ในด้านความพึงพอใจที่มีต่อศักยภาพการบริหารจัดการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน จึงควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนให้มากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้น และก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในท้องถิ่น

5. ในเรื่องศักยภาพด้านพื้นที่ พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ เช่น ความหนาแน่นและขนาดพันธุ์ไม้ รวมถึงความงดงามของทิวทัศน์ธรรมชาติและสภาพภูมิประเทศ เป็นต้น ดังนั้น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน จึงควรมีการบริหารจัดการพื้นที่กันชนป่าอนุรักษ์ ให้เป็นฉนวนกันระหว่างพื้นที่ธรรมชาติที่ปราศจากการคุกคามจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยว และไม่เป็นการรบกวนสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติด้วย

6. ในเรื่องศักยภาพด้านบริหารจัดการ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ในระบบบริหารจัดการของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนมาก ที่มีความสามารถในการป้องกัน ดูแลรักษาสภาพธรรมชาติรวมถึงความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ดังนั้น ทางพื้นที่จึงควรมีการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้มีความชัดเจน และต้องมีการบริหารจัดการแนวใหม่ที่เน้นการประสานความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินบทบาทตามภารกิจของตนในการพัฒนาพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ

7. ในเรื่องศักยภาพด้านกิจกรรม และกระบวนการ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้แก่กลุ่มนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และนักท่องเที่ยว ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนมาก ดังนั้น ควรส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ และบุคลากรคอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และต้องคำนึงถึงว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดขึ้นนั้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมในธรรมชาติและสัตว์ป่า

8. ในเรื่องศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการเปิดโอกาสให้ราษฎรท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

เขาอ่างฤๅไนมาก ดังนั้น ควรสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โดยการเข้าไปร่วมกำหนดกิจกรรมสนับสนุนในด้านต่าง ๆ และค้นหาศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้ากับการบริหารจัดการพื้นที่ป่ากันชนเพื่อการอนุรักษ์สำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นว่าพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน มีศักยภาพในการบริหารจัดการ มีนโยบายและแผนการปฏิบัติงานที่ดีอย่างเดี๋ยวยังไม่เพียงพอ จะต้องมืองค์กรที่มีประสิทธิภาพ และได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควบคู่กันไป จึงจะช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในพื้นที่ป่าอนุรักษ์เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน สามารถบรรลุเป้าหมายตามแผนที่วางไว้ และเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ออกเป็นแต่ละภาคส่วน อันประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน/ประชาชนในพื้นที่ ควรมีบทบาทที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างไร และนักท่องเที่ยวควรมีส่วนช่วยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องปฏิบัติตนอย่างไรในการท่องเที่ยว ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐ

1.1 จัดหาแนวทางการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง เน้นสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เช่น การจัดทำเว็บไซต์ ป้ายบิลบอร์ด เอกสาร แผ่นพับ โบโบว์ซัวร์ เป็นต้น การประสานงานกับธุรกิจนำเที่ยว บริษัททัวร์ โรงแรมที่พักต่าง ๆ สถาบันการศึกษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

1.2 ควรจัดทำงบประมาณเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างจริงจัง และเมื่อได้งบประมาณมาต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรม และมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม รวมถึงจัดการอบรมประชาชนในพื้นที่ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และนำไปเผยแพร่ให้แก่คนในชุมชน

1.3 ควรพัฒนาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ที่ปัจจุบันไม่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อาทิเช่น ทรัพยากรประเภทธรรมชาติที่มีความหลากหลาย และทรัพยากรประเภทประวัติศาสตร์ ซึ่งหากบูรณะฟื้นฟู สามารถพัฒนาสถานที่เหล่านี้ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพได้ รวมทั้งจัดสื่อความหมายให้แก่นักท่องเที่ยว เข้าใจถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง โดยอาจสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติ เพื่อจัดแสดงประวัติความเป็นมาของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน โดยเรียบเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด รวบรวมพันธุ์พืชนานาชนิด พันธุ์สัตว์ป่าที่สามารถพบได้ในพื้นที่ และความสำคัญของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รวมทั้งประโยชน์ของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นภาพ และมีความรู้ ความเข้าใจ ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น

1.4 ส่งเสริมให้คนในชุมชน เห็นความสำคัญในการร่วมมือกับหน่วยงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อร่วมกันบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และดูแลการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง อาทิเช่น การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า โดยการเสนอรางวัลให้แก่ชุมชนหรือหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นกำลังใจให้ชุมชนที่เสียสละและมีความตั้งใจในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้น

1.5 ควรจัดให้มีการประเมินผล จากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน โดยการซักถามอย่างเป็นกันเอง หรือเป็นแบบสอบถามถึงความคิดเห็นว่าควรให้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน มีการปรับปรุงในด้านใดบ้าง หรือมีข้อเสนอแนะในด้านใดบ้าง และนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ปรับปรุง เพื่อให้เกิดการพัฒนาในโอกาสต่อไป

1.6 สนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน โดยจัดสรรงบประมาณ และมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าทำการปรับปรุง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจุดที่มีความเสื่อมโทรม ให้มีสภาพที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 ควรเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพิ่มมากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อม

2. ผู้ประกอบการ

2.1 ผู้ประกอบการทุกประเภทต้องรณรงค์ให้นักท่องเที่ยว มีส่วนช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยอาจเป็นการประชาสัมพันธ์หรือติดป้ายให้ช่วยรักษาความสะอาด และดูแลสิ่งแวดล้อม

2.2 ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน กับหน่วยงานภาครัฐ

2.3 ผู้ประกอบการทุกประเภทต้องเข้าใจถึงผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า และต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ พร้อมทั้งให้ความรู้ และปลูกจิตสำนึกแก่พนักงานของตน ในการอนุรักษ์ด้วย

2.4 พัฒนาการบริการ ร้านอาหาร ที่พัก ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก รถนำเที่ยว และธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยให้บริการที่รวดเร็ว ปลอดภัย พนักงานยิ้มแย้มแจ่มใส เพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

3. ชุมชน / ประชาชน

3.1 ควรพัฒนาความรู้พื้นฐานในด้านบทบาทและหน้าที่ของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพราะจะช่วยทำให้เข้าใจบทบาทและความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

3.2 ประชาชนต้องมีส่วนร่วม ในฐานะเจ้าบ้าน ในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ประชาชนในชุมชน เกิดความตื่นตัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่น

3.4 ประชาชนควรมีจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า และวัฒนธรรมชุมชน

3.5 ควรกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และต้องสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนไม่แสวงหารายได้จนเกินขอบเขต โดยใช้วิถีเอาวัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยวหรือเกิดความขัดแย้งกันเองในชุมชน

3.6 ประชาชนทุกคนในชุมชน ควรช่วยกันสอดส่องดูแลความปลอดภัยภายในชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวทุกจุด เพื่อป้องกันการลักขโมย การแพร่ระบาดของยาเสพติด ความปลอดภัยจากสัตว์ป่า

3.7 ควรเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกที่ห่วงแหน รักท้องถิ่น และมีส่วนร่วมทำงานกับหน่วยงานภาครัฐ ในการกำกับดูแลแหล่งท่องเที่ยว ระบบนิเวศสัตว์ป่า ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

4. นักท่องเที่ยว

4.1 ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเสนอแนะการประเมินผลจากมุมมองของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ว่าควรมีการพัฒนา และปรับปรุงในด้านใดบ้าง

4.2 นักท่องเที่ยวควรสร้างจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ในขณะที่ท่องเที่ยวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว

4.3 ควรปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างเคร่งครัด เพื่อไม่เป็นการทำลายระบบนิเวศ และรบกวนสัตว์ป่า

4.4 ควรให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด และรักษาสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว

4.5 ควรประชาสัมพันธ์ / บอกต่อ ให้บุคคลอื่นทราบ และเข้ามาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน รวมถึงแนะนำการปฏิบัติตนในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมื่อเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาบทบาทของสื่อในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเฉพาะ เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำมาใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ให้ตรงกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการ โดยใช้หลักการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในด้านการให้บริการทางการท่องเที่ยวของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

3. ควรมีการศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจสูงสุด

4. ควรมีการศึกษาแนวโน้มในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นเพื่อวางแผนทางการตลาดในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

5. ควรมีการศึกษาทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำมาวางแผนประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และเทศกาลต่าง ๆ ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน